

СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 338.23

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ У РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ ТА КРАЇНАХ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

© 2015 АНТОНЕНКО С. В., ЯЛДІН І. В., КОЧЕТИГОВА Т. В.

УДК 338.23

Антоненко С. В., Ялдин І. В., Кочетигова Т. В.

Державна підтримка металургійної промисловості у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються

Мета статті полягає у проведенні аналізу досвіду розвинутих країн та країн, що розвиваються, у сфері державної підтримки металургійної промисловості з метою визначення можливості його використання в рамках удосконалення державного регулювання розвитку металургійної галузі України. У результаті проведеного дослідження було виділено основні напрями економічного стимулювання розвитку металургійної промисловості країн світу. Визначено, що реалізація відповідних напрямів може здійснюватися за рахунок використання різних засобів та інструментів. Встановлено, що розробка та впровадження окремих заходів державного регулювання здійснюється відповідно до мети та принципів, які визначаються у програмних документах національного та наднаціонального рівнів. Розглянуто ключові стратегічні орієнтири розвитку металургійної промисловості країн-лідерів за обсягом виробництва сталі. Найбільш доцільним для використання у вітчизняній практиці державної підтримки металургійної галузі визначено стимулювання внутрішнього попиту на металургійну продукцію.

Ключові слова: державна підтримка, металургійна промисловість, державна підтримка металургії, засоби державної підтримки

Рис.: 4. Табл.: 2. Бібл.: 18.

Антоненко Сергій Вікторович – кандидат економічних наук, науковий співробітник, відділ економічних проблем машинобудування, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

Email: nosikk@ukr.net

Ялдин Ігор Володимирович – кандидат економічних наук, доцент, докторант, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

Кочетигова Тетяна Вікторівна – аспірант, кафедра фінансів та кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

УДК 338.23

UDC 338.23

Антоненко С. В., Ялдин И. В. Кочетыгова Т. В. Государственная поддержка металлургической промышленности в развитых и развивающихся странах

Antonenko S. V., Yaldin I. V. Kochetygova T. V. State Support of the Metallurgical Industry in Developed and Developing Countries

Цель статьи заключается в проведении анализа опыта развитых и развивающихся стран в сфере государственной поддержки металлургической промышленности с целью определения возможности его использования в рамках усовершенствования государственного регулирования развития металлургической отрасли Украины. В результате проведенного исследования были выделены основные направления экономического стимулирования развития металлургической промышленности стран мира. Определено, что реализация соответствующих направлений может осуществляться за счет использования различных средств и инструментов. Установлено, что разработка и внедрение отдельных мер государственного регулирования осуществляется в соответствии с целью и принципами, которые определяются в программных документах национального и наднационального уровней. Рассмотрены ключевые стратегические ориентиры развития металлургической промышленности стран-лидеров по объему производства стали. Наиболее целесообразным для использования в отечественной практике государственной поддержки металлургической отрасли определено стимулирование внутреннего спроса на металлургическую продукцию.

The aim of the article is to analyze the experience of developed and developing countries in terms of support of the metallurgical industry with a view to assessment of the possibility of applying it for improvement of the state regulation of the development of the Ukrainian metallurgical industry. The undertaken study allowed singling out primary scenarios for economic stimulation of the development of the metallurgical industry in different world countries. It was established that implementation of corresponding scenarios can be achieved by employing different means and tools. The authors also found that development and implementation of individual state regulation means are carried out in accordance with the objective and principles set out in the policy documents of the national and supranational levels. The authors considered the key strategic reference points for the development of the metallurgical industry in the countries with the world's greatest volumes of steel production. The study allowed determining stimulation of the internal demand for the metallurgical products as the most reasonable for application in the domestic practice of state support of the metallurgical industry.

Ключевые слова: государственная поддержка, металлургическая промышленность, государственная поддержка металлургии, средства государственной поддержки

Keywords: state support, metallurgical industry, state support of metallurgy, state support means

Pic.: 4. Tabl.: 2. Bibl.: 18.

Antonenko Serhii V. – Candidate of Sciences (Economics), Research Associate, Department of Economic Problems of Mechanical Engineering, Research

Антоненко Сергей Викторович – кандидат економічних наук, науковий співробітник, відділ економічних проблем машинобудування, Научно-исследовательский центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Госпром, 7 під'їзд, 8 эт., Харків, 61022, Україна)

Email: nosikk@ukr.net

Ялдин Игорь Владимирович – кандидат економічних наук, доцент, докторант, Научно-исследовательский центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Госпром, 7 під'їзд, 8 эт., Харків, 61022, Україна)

Кочетыгова Татьяна Викторовна – аспірант, кафедра фінансів і кредиту, Харківський національний університет будівництва і архітектури (ул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Email: nosikk@ukr.net

Yaldin Igor V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, Kharkiv, 61022, Ukraine)

Kochetygova Tatyana V. – Postgraduate Student, Department of Finance and Credit, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (vul. Sumska, 40, Kharkiv, 61002, Ukraine)

Постановка проблеми. Розвиток металургії вважається основою технічного прогресу. З огляду на це, у більшості промислово розвинутих країн та їх об'єднань розвитку металургійної промисловості приділяється особлива увага.

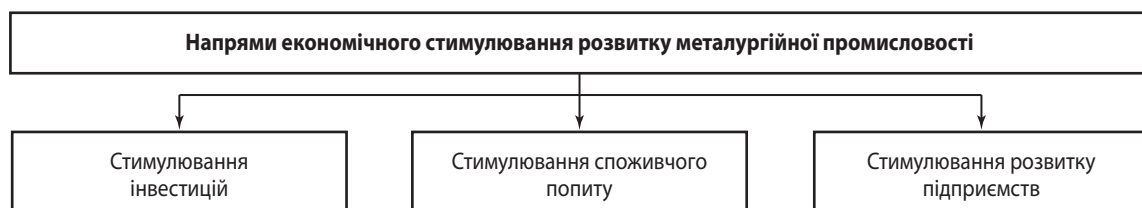
Глобалізація світового ринку визначає спільний для багатьох країн характер проблеми обмеженості темпів зростання споживання металургійної продукції. Надлишкова пропозиція спричиняє зниження цін на сталь і породжує торгові конфлікти. На тлі падіння світових цін на металопродукцію істотно скоротилися доходи металургійних компаній, що спонукало керівництво окремих країн вживати протекційні заходи, а також реалізовувати внутрішні реформи. При цьому заходи державної підтримки не завжди узгоджуються з правилами торговельно-економічних об'єднань, учасниками яких виступають ці країни.

Враховуючи інтенсивність інтеграційної діяльності України, а також відсутність спеціального законодавства, за допомогою якого держава могла б визначити вектор розвитку металургійної промисловості, особливої актуальності набуває аналіз досвіду розробки та реалізації заходів державної підтримки металургії у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів державного регулювання розвитку металургійної галузі присвячено роботи таких вчених як І. Булеєв, Б. Буркинський, В. Венгер, А. Какодей, В. Нікіфорова, Є. Степук, В. Точилін та ін. Детальний аналіз можливостей і загроз від членства України у СОТ для металургійної галузі економіки в умовах співпраці з країнами різних інтеграційних об'єднань представлено у роботі колективу авторів на чолі із М. Кизимом [1]. Однак окремі питання щодо державного регулювання розвитку металургійної галузі, зокрема досвіду розвинутих країн, потребують додаткової уваги.

Постановка завдання. Основне завдання даної статті полягає у проведенні аналізу досвіду розвинутих країн та країн, що розвиваються, у сфері державної підтримки металургійної промисловості з метою визначення можливості його використання в рамках удосконалення державного регулювання розвитку металургійної галузі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз світового досвіду виявив, що перебудова економіки багатьох країн починалася, як правило, з модернізації базових галузей, в тому числі і металургії, за активної участі держави. Виділяють три основні напрями економічного стимулювання розвитку металургійної промисловості (рис. 1).

Рис. 1. Основні напрями стимулювання розвитку металургії

Опосередкований стимулюючий вплив на розвиток металургії здійснюється шляхом державної підтримки реалізації інфраструктурних проектів та розвитку будівельного сектора, підтримки споживачів і виробників автомобілів і заохочення розвитку інших металоспоживаючих галузей, наприклад виробництва побутових приладів.

Частка будівельного сектора у загальносвітовому попиті на сталь становить близько 46 %. Понад 58 %

сталі, що використовується у будівництві, споживається в рамках реалізації інфраструктурних проектів особливо в країнах, що розвиваються, і тих, що розвиваються швидко [2]. Більше чверті світового споживання сталі пов'язано з діяльністю в інфраструктурній сфері, тому заходи, спрямовані на стимулювання реалізації інфраструктурних проектів, надають істотну підтримку загальному попиті на сталь.

Одним з найбільш дієвих заходів державної підтримки розвитку металургійної промисловості вважаються державні інвестиції в інфраструктуру та будівельні проекти. Вони забезпечують істотне розширення попиту на сталь, навіть коли активність приватного сектора в сегментах житлового та цивільного будівництва залишається слабкою. Інфраструктурні проекти в основному фокусуються на будівництві та поліпшенні доріг, мостів, залізничних і водних шляхів, аеропортів. У деяких країнах це можуть бути проекти з енергозбереження та розвитку джерел відновлюваної енергії.

Одним з найбільш радикальних способів підтримки виробників металургійної промисловості вважається комплекс заходів, схвалених Палатою представників конгресу США 29 січня 2009 р., який отримав назву American Steel First Act (ASFA). Цей документ – частина масштабної протекціоністської програми президента Барака Обами, що має назву «Buy American» («Купуй американське») і спрямованої на підтримку національних виробників [3].

Ключовим положенням ASFA стало запровадження заборони міністерству національної безпеки, міністерству оборони і міністерству транспорту фінансувати проекти в будівництві, реконструкції або ремонті громадських об'єктів, якщо сталева продукція, яка використовується при їх реалізації, вироблена не у США. Виняток із цього правила становили ситуації, коли:

- це суперечить громадським інтересам;
- необхідна продукція не виробляється у країні у достатньому обсязі і належної якості;
- використання американської металопродукції призведе до збільшення витрат за проектом більш ніж на 25 % [4].

Крім того, згідно з ASFA забороняється використання імпортованої продукції з країн, які визнані Торговельним представництвом порушниками умов угоди з США і дискримінують американську продукцію.

Заходи, які було використано владою США, зазнали критики з боку світової спільноти. Зокрема, у Європарламенті заявили про невідповідність ASFA Угоді про держзакупівлі, визначеній правилами НАФТА і СОТ. Про необхідність корегування ASFA з метою приведення його у відповідність до правил СОТ заявили Канада, Японія та інші країни-партнери США. Вагомим аргументом при цьому стало попередження про можливість впровадження обмежувальних заходів у відповідь. Враховуючи вимоги торговельних партнерів у лютому 2009 р., сенатом США внесено поправки до ASFA. Підсумковий варіант передбачав приведення у відповідність до норм підписаних США міжнародних торговельних договорів. В результаті, Канада, Мексика, ЄС і деякі інші торговельні партнери отримали гарантії, що доступ їх товарів не буде обмежено.

Програма державної допомоги металургійним компаніям у ЄС має досить тривалу історію. Саме з ідеї розвитку металургійної та вугільної галузей розпочато процес об'єднання європейських країн. Ідея створення наднаціонального органу управління життєво важливими галузями промисловості, який зв'язував потенційних суперників економічно, належала Ж. Моне, а вперше офіційно озвучив її міністр закордонних справ Франції Р. Шуман [5].

Підписаний 18 квітня 1951 р. Бельгією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Німеччиною та Францією Договір про Європейську спільноту з вугілля та сталі (European Coal and Steel Community, ECSC) набув чинності 23 липня 1952 р. [6].

Мета Договору про Європейську спільноту з вугілля та сталі (далі – Договору про ЄСВС) полягала у сприянні економічному розвитку, зростанню зайнятості та підвищенню рівня життя населення країн-учасниць шляхом створення спільного ринку вугілля і сталі. Країни мали забезпечити рівні умови доступу до засобів виробництва, зниження цін та покращення умов праці. Все це мало супроводжуватися зростанням міжнародної торгівлі та модернізацією металургійного виробництва.

Шляхом створення спільного для країн-учасниць ринку Договором про ЄСВС було запроваджено: вільне переміщення товарів без стягування мита і податків; заборона використання дискримінаційних та обмежувальних заходів; заборона практики субсидування та допомоги підприємствам з боку держави.

Результати діяльності ЄСВС були позитивними. Країни-учасниці впоралися із кризовими явищами, забезпечили збалансований розвиток виробництва і розподіл ресурсів.

Серед заходів, які сьогодні використовуються Єврокомісією для підтримки розвитку металургійної галузі, можна виділити [7]:

- розробка та впровадження плану дій (Action plan);
- створення фондів ЄС (EU funds).

Діяльність фондів ЄС, таких як «Horizon 2020», «Structural Funds» та Фонд досліджень вугілля та сталі («Research Fund for Coal and Steel»), спрямована на скорочення соціальних витрат та гарантування збереження кваліфікованих кадрів, необхідних для забезпечення конкурентоспроможності металургійної промисловості у майбутньому.

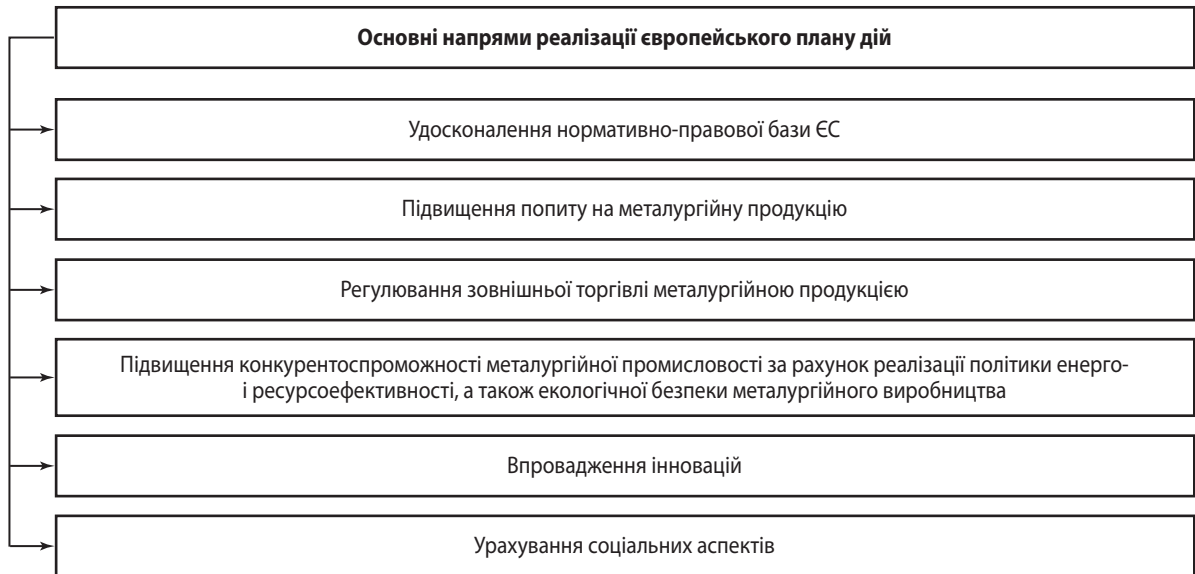
У 2013 р. Єврокомісією було ухвалено «План дій, щодо забезпечення конкурентоспроможності та стабільності металургійної промисловості в Європі» («Action Plan for a competitive and sustainable steel industry in Europe» (Steel Action Plan) [8] (далі План дій). Ця угода вважається першим всеосяжним програмним документом у сфері металургії, запропонованим Єврокомісією з часів плану Давіньон 1977 р. («Davignon Plan of 1977») та з часу припинення діяльності Європейського об'єднання вугілля і сталі («European Coal and Steel Community» (ECSC) у 2002 р. [9].

Автори Плану припускають, що метал і надалі залишатиметься основним конструкційним матеріалом, який використовується у різних сферах економіки. Ринкову нішу європейських країн вони вбачають у виробництві високоякісної інноваційної продукції з високою доданою вартістю, зокрема труб та ємностей. При цьому, наголошується, що виробництво такої продукції вимагає значних інвестицій у науково-дослідні проекти і передбачає використання дорогого обладнання.

Ключовими технологічними тенденціями розвитку галузі визначено:

- використання електродугових печей із заміщенням залізородної сировини за рахунок використання металобрухту;
- впровадження виробництва заліза прямого відновлення;
- заміну коксівного вугілля на природний газ;
- застосування проривних технологій для зниження викидів CO₂ в тому числі промислових установок уловлювання та зберігання вуглецю (CCS).

Перелік основних напрямів реалізації Плану дій наведено на рис. 2.

Рис. 2. Основні напрями реалізації Плану дій щодо забезпечення конкурентоспроможності та стабільності металургійної промисловості в Європі

у всьому світі (понад 540 млн т, з яких майже 200 млн т знаходиться у Китаї) і країнах ЄС (близько 80 млн т). Зазначається, що попит на металопродукцію в Євросоюзі залежить від економіко-фінансового стану кількох основних галузей, у першу чергу, будівництва й автомобілебудування (їх сукупна частка у споживанні металу становить близько 40 %), а також виробництва електричного й електронного устаткування. Тому Єврокомісія рекомендує продовжувати розвивати ключові галузі, які споживають металургійну продукцію, зокрема, на основі раніше прийнятих програм «CARS 2020» і «Sustainable Construction».

Значну увагу керівництва ЄС зосереджено на забезпеченні рівних умов торгівлі й доступу до сировинних ресурсів на міжнародному рівні. Враховуючи незамінну роль торгівлі в якості рушійної сили економічного зростання в умовах глобалізації ринку сталі, Єврокомісія рішуче підтримує лібералізацію міжнародної торгівлі під егідою СОТ.

Стурбованість ЄС викликає використання захисних заходів з боку третіх країн:

- введення експортних обмежень і вивізних мит на сировину в Індії, Китаї, Росії, Єгипті, що призводить до надмірного зростання виробничих витрат металургійної промисловості ЄС;
- використання процедур ліцензування та стандартизації на ринках Індії та Індонезії, що перешкоджає доступу європейської металургійної продукції;

Якість нормативно-правової бази має важливе значення для забезпечення сталого розвитку та належного функціонування внутрішнього ринку металопродукції ЄС, стабільності та передбачуваності можливих змін, а також забезпечення сприятливих умов розвитку металургійної галузі. З метою підвищення ефективності і дієвості законодавства ЄС Планом дій передбачено виявлення норм, які створюють необґрунтовано високий рівень навантаження, невідповідностей окремих норм законодавства і прогаєли.

Підвищення попиту на металургійну продукцію враховує наявність надлишкових металургійних потужностей

- інвестиційні обмеження та сприяння здійсненню державних закупівель металопродукції у національних виробників, що має місце у Китаї та США.

З метою вирішення зазначених проблем ЄС використовує виважені інструменти. Результатом переговорів із керівництвом Індії стало скасування вимог щодо сертифікації продукції металургійної промисловості виробленої у ЄС. Планом дій передбачено необхідність врегулювання ситуації із обмеженням експорту сировинних матеріалів, таких як коксівне вугілля, з боку Китаю, оскільки це перешкоджає постачанню відповідної сировини до ЄС. Одним з основних інструментів досягнення рівних умов торгівлі для європейських металургійних компаній на світовому ринку Європейська Комісія вважає укладання двосторонніх торговельних угод, зокрема угод про вільну торгівлю.

Забезпечення доступу європейських виробників сталі на ринки третіх країн, згідно з Планом дій, має здійснюватися за рахунок:

- використання заходів проти недобросовісної торгової практики в металургійному секторі;
- моніторингу обсягу імпорту сталі з країн, що не є членами ЄС;
- аналізу наслідків укладання угод про вільну торгівлю до моменту їх підписання;
- моніторингу ринку металобрухту.

Для сприяння інноваціям у металургійній промисловості Єврокомісією пропонується:

- розглянути й підтримати (в рамках програми «Horizon 2020»), відповідно до чинних правил державної допомоги, дослідження і розробки, демонстраційні й пілотні проекти нових екологічно чистих, ресурсо- та енергозберігаючих технологій, які перебувають на стадії підготовки;
- міжнародне співробітництво у дослідницьких проектах, реалізація яких сприяє підвищенню конкурентоспроможності Європи та забезпечуватиме доступ до ринків;
- зосередити фінансову підтримку не лише на стадії дослідження, але й більшою мірою на фазі проектування та випробування проекту;
- реалізація різних засобів сприяння впровадженню інновацій у металургійній галузі.

Отже, державна підтримка металургії у ЄС здійснюється за рахунок використання, переважно, непрямих засобів впливу – шляхом стимулювання внутрішнього попиту та створення сприятливих умов торгівлі між країнами-учасницями ЄС. Варто також зазначити наявність спеціальних програм та фондів, що сприяють розвитку та впровадженню інноваційних екологічно чистих, ресурсо- та енергозберігаючих технологій у металургійне виробництво.

Проблеми, що виникають у металургії, спонукають до використання різних засобів підтримки підприємств цієї галузі. Так, в Індії з 2009 р. запроваджено стандартизацію

якості металургійної продукції. Уся металургійна продукція, включаючи імпорту, перевіряється на відповідність установленим Bureau of Indian Standards (BIS) стандартам якості. Представники індійських металоспоживаючих галузей промисловості негативно сприймали таке нововведення, оскільки процедура сертифікації якості стримує імпорт усєї металургійної продукції, включаючи ті види, які не виробляються в Індії, або ж виробляються в обмеженому обсязі [10]. Однак вплив заходів щодо стандартизації якості металургійної продукції обмежується частковим скороченням доступу зарубіжних виробників на внутрішній ринок Індії. Розвиток власної металургійної галузі здійснюється на основі програмного документу, схваленого урядом Індії наприкінці 2005 р., – «Національної політики у сфері чорної металургії 2005» («National Steel Policy 2005» – NSP 2005) [11].

Головною метою NSP визначено створення в Індії сучасного та ефективного металургійного виробництва, що відповідатиме світовим стандартам та задовольнятиме попит. Підвищення конкурентоспроможності металургійної промисловості Індії забезпечується не лише за показниками вартості, якості та асортименту продукції, але й ефективності та продуктивності металургійного виробництва. Реалізація такого плану передбачає збільшення обсягу виробництва сталі з 32,6 млн т у 2004 р. до 110 млн т у 2019 – 2020 р. Обсяг необхідних для досягнення зазначених цілей інвестицій визначено на рівні у понад 50 млрд дол. Окремі стратегічні пункти «Національної політики у сфері чорної металургії 2005» наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Основні стратегічні орієнтири «Національної політики у сфері чорної металургії 2005» в Індії

Сфера	Положення
Попит	Збільшення показника обсягу споживання на душу населення у промислових районах з 30 кг на рік у 2005 р. до 165 кг на рік у 2019 – 2020 рр., а у сільських районах – з 2 до 4 кг на рік. Збільшення споживання забезпечується за рахунок розвитку будівельної та автомобілебудівельної галузей промисловості
Інфраструктура	Виробництво 1 т сталі вимагає транспортування близько 4 т матеріалів. Заплановане збільшення обсягу виробництва сталі передбачає 300 млн т додаткового трафіку. Планується розширення залізничної мережі, будівництво та удосконалення автомобільних магістралей, підвищення пропускної здатності портових споруд
Цінова політика	Враховуючи курс на дерегулювання цінової політики, передбачено роботу Комісії з питань конкуренції, яка здійснює контроль за монопольним ціноутворенням. Передбачено підтримку використання інструментів страхування цінних ризиків (ф'ючерси, деривативи та ін.)
Зайнятість	Загальна кількість додаткових робочих місць, створених у зв'язку із очікуваним зростанням обсягу виробництва сталі до 110 млн. т у 2019 – 2020 рр. становить близько 1 млн
Технології	Стимулювання впровадження технологій, які: <ul style="list-style-type: none"> ▪ враховують ресурсозабезпеченість країни; ▪ сприяють виробництву високоякісної й спеціальної сталі, необхідної для реалізації складних промислових і наукових програм; ▪ мінімізують шкоду, що завдається навколишньому середовищу на різних етапах сталеплавильного виробництва і видобутку корисних копалин; ▪ забезпечують оптимізацію використання ресурсів; ▪ сприяють модернізації металургійної промисловості з тим, щоб досягти світових стандартів продуктивності та ефективності
Екологічні проблеми	Проведення екологічного аудиту металургійної промисловості. Стимулювання скорочення викидів і скидів, мінімізації утворення твердих відходів та удосконалення поводження із ними, ресурсозбереження (особливу увагу зосереджено на таких ресурсах як енергія і вода).
Торгівельна політика	Підвищення експортоорієнтованості металургійної промисловості з 11 % валового виробництва у 2004 – 2005 рр. до 25 % у 2019 – 2020 рр. Захист вітчизняних виробників за рахунок відстеження обсягу та структури імпорту, контролю за субсидуванням експорту країн-контрагентів

У 2014 р. обсяг виробництва сталі становив 81,3 млн т, що свідчить про дотримання визначених у національній політиці у сфері чорної металургії цілей. Станом на початок 2015 р. анонсовано появу нової актуалізованої редакції «Національної політики у сфері чорної металургії». Необхідність розробки нового програмного документу щодо розвитку металургії пов'язана зі зміною окремих індикативних показників.

Підтримка металургійної галузі у Південній Кореї здійснювалася за рахунок стимулювання попиту на відповідну продукцію. Національна банківська федерація надала рефінансування трьом суднобудівельним підприємствам та одинадцяти найбільшим будівельним фірмам, які були на межі банкрутства. Аналогічний підхід до стимулювання металургійної промисловості простежується й у Китаї в рамках державної підтримки розвитку автомобілебудування [12].

Надаючи особливого значення розвитку експортного потенціалу країни, у Китаї сформовано цілісну систему державного регулювання і стимулювання експорту, яка, в її сучасному вигляді, передбачає кілька основних блоків заходів підтримки вітчизняних експортерів [13]:

1. Заходи з підтримки вітчизняних експортерів як методами тарифного, так і нетарифного регулювання.
2. Методи державного грошово-фінансового регулювання, спрямовані на підтримку експорту.
3. Заходи щодо укладення договорів про вільну торгівлю та розвиток зон вільної торгівлі.
4. Підтримка експортерів методами державного протекціонізму.
5. Заходи державної підтримки національних інвесторів.

Перелічені заходи підкріплювали реалізацію прийнятого владою Китаю у 2005 р. програмного документу – «Плану розвитку чорної металургії до 2020 р.» [14]. Мета програми – відповідність чорної металургії потребам основних промислових галузей китайської економіки, включаючи машинобудування, автомобілебудування, суднобудування і виробництво побутової техніки. Основні стратегічні пункти програми представлено у табл. 2.

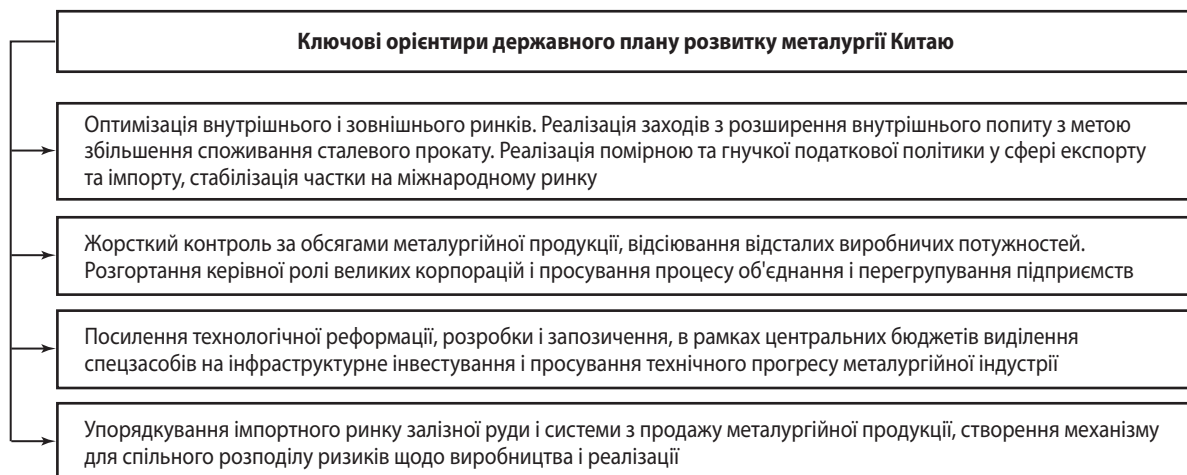
Серед основних заходів, за рахунок яких здійснювалася державна підтримка металургійної галузі Китаю у кризовий та післякризовий період, можна виділити [15]:

Таблиця 2

Основні стратегічні орієнтири «Плану розвитку чорної металургії до 2020 р.» у Китаї

Сфера	Положення
Іноземні інвестиції	Не допускається можливість придбання іноземними компаніями контрольних пакетів китайських підприємств
	Іноземним компаніям, які виробили у попередньому році 10 млн т сталі або 1 млн т високолегованої сталі, дозволяється створювати підприємства в Китаї або купувати частки китайських заводів
	Іноземним корпораціям, не зайнятим у сфері чорної металургії, за умови надання переконливих доказів капіталізації і репутації, дозволяється інвестувати в існуючі заводи, однак, забороняється будувати нові
Експорт сировини	Зниження експорту продукції низьких переділів, енергоємної продукції, зокрема, сталевих сплавів, чавуну, коксу та металобрухту. Компенсацію експортного мита на таку продукцію буде поступово знижено або скасовано
	Сприяння основним виробникам сталі щодо проведення інтервенції за кордоном і створення там спільних підприємств, придбання родовищ і формування бази з постачання залізної руди, металобрухту, вугілля та іншої сировини
	Участь китайського уряду в суперечки китайських компаній щодо володіння іноземними сировинними ресурсами
Внутрішня інтеграція галузі	Найбільші 10 підприємств мають забезпечувати 50 % обсягу виробництва сталі в країні до 2010 р, а до 2020 р – 70 %.
	До 2010 р. шляхом злиттів і поглинань будуть створені два промислових гіганти з річною потужністю 30 млн т кожний
	Уряд не буде видавати дозволи на будівництво нових сталеливарних заводів, а кількість існуючих, що перевищує 800, буде значно скорочено
Географія	Виробничі комплекси повинні бути сконцентровані в більш розвинених берегових провінціях Китаю, зі значним попитом і доступом до портів
	Існуючі заводи, розташовані на північному сході Китаю, в регіоні, багатому на залізну руду та вугілля, повинні шляхом злиття утворити конкурентоспроможні на світовому рівні конгломерати
	Збільшення виробничих потужностей буде обмежено на півночі країни, через низьку забезпеченість водними ресурсами, і північному заході Китаю, через низьку забезпеченість залізною рудою
Технології	Держава сприятиме виробництву металопродукції високих переділів, низьковитратної і менш шкідливою для довкілля продукції
	3-поміж інших технологічних вимог, до 2010 р. сталеливарні заводи повинні обмежити споживання вугілля та води до рівня 0,73 т і 8 т, відповідно, у розрахунку на 1 т сталі, а до 2020 р – не більше 0,7 т вугілля і 6 т води

- зменшення податкового тиску на виробників;
  - прийняття пакету стимулюючих заходів в сумі 585 млрд дол. (близько 8 % ВВП країни), в якому передбачалося розширення споживання металу;
  - реалізація великих інфраструктурних проектів. Зокрема, обсяг інвестицій, спрямованих на збільшення мережі залізничних ліній на 20 %, протягом 2009 – 2010 рр. становив близько 190 млрд дол.;
  - підтримка внутрішнього попиту на вітчизняні товари через стимулювання споживчої активності за рахунок видачі кредитів населенню.
- На початку 2009 р. було ухвалено Державний план розвитку десяти галузей промисловості Китаю, в тому числі й металургійної. Ключові орієнтири, визначені у Державному плані розвитку металургії 2009 р., представлено на рис. 3 [16].

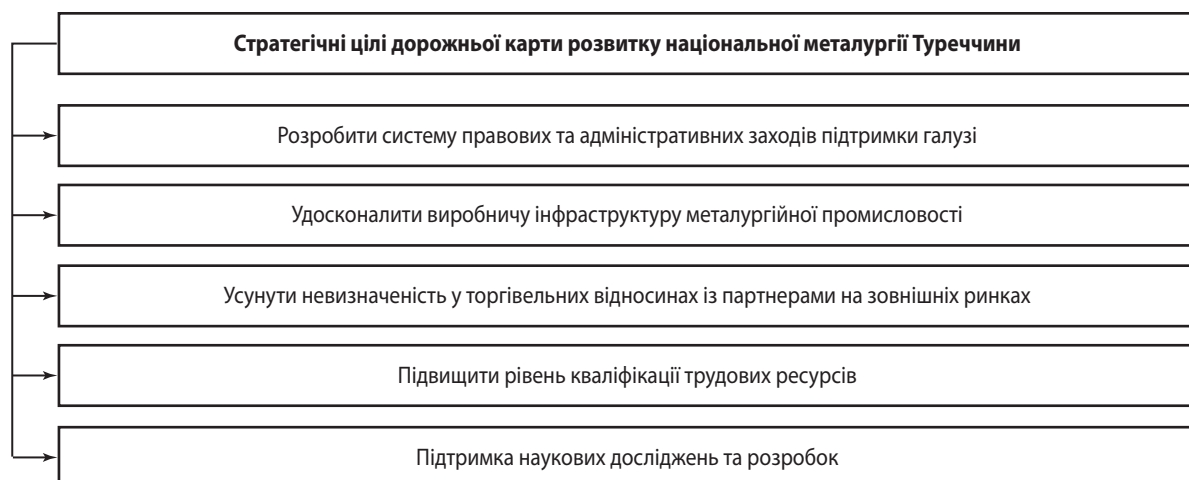
Рис. 3. Ключові орієнтири, визначені у Державному плані розвитку металургії Китаю 2009 р.

Головні заходи націлені на стимулювання експорту, скорочення складування та здійснення контролю за обсягом складування, поглинання і перегруповання підприємств, технічну реконструкцію і розвиток, упорядкування ринку ресурсів. План розвитку покликаний сприяти зростанню внутрішнього споживання сталі, обмежувати виробничі потужності, надавати підтримку тим компаніям, які виробляють продукцію з високою доданою вартістю, скорочують викиди і використовують залізну руду, видобуту в Китаї.

Державна підтримка розвитку металургійної промисловості Туреччини здійснюється на основі програм-

ного документу – дорожньої карти розвитку національної металургії на 2012 – 2016 рр. («Turkish iron and steel and nonferrous industry strategy document and action plan for 2012 – 2016» [17]), затвердженої наприкінці 2012 р. з метою стимулювання збільшення обсягу виробництва сталі та ліквідації диспропорцій між споживанням і виробництвом металургійної продукції.

Підвищення конкурентоспроможності та стійкий розвиток металургійної галузі Туреччини забезпечується за рахунок досягнення п'яти основних стратегічних цілей (рис. 4).

Рис. 4. Основні стратегічні цілі дорожньої карти розвитку національної металургії Туреччини на 2012 – 2016 рр.

Особлива роль у рамках розвитку металургійної промисловості Туреччини відводиться саме науковим дослідженням. Протягом останніх років було відкрито кілька навчальних закладів, які займатимуться питаннями науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в секторі металургії та освоєння зовнішніх ринків сталі з метою підвищення конкурентоспроможності Туреччини, зокрема, в секторі виробництва сталевих продукції.

Стабільне зростання попиту на металургійну продукцію у Туреччині обумовлено високою діловою активністю у будівельному секторі, який споживає близько 40 % виробленої в країні сталі. Темпи зростання цієї галузі постійно збільшувалися у зв'язку з урбанізацією, що відбувається у країні. За даними Агентства з підтримки та сприяння інвестиціям (Investment Support and Promotion Agency of Turkey – ISPAT) при Кабінеті міністрів Туреччини, загальний обсяг інвестицій у будівельний сектор оцінюється на рівні 32,9 млрд дол., а до 2022 р. цей показник може досягти 83 млрд дол. [18]. На сьогодні у Туреччині в рамках програми щодо урбанізації реалізується урядовий план, яким передбачено знесення 6,5 млн старих будівель і будівництво замість них сучасних об'єктів житлової та комерційної нерухомості з виконанням жорстких вимог сейсмостійкості. Сукупна вартість цієї програми, для реалізації якої необхідні значні обсяги металопродукції, оцінюється у 180 млрд дол.

Висновок. Використання заходів, спрямованих на підтримку металургійної промисловості, набуло поширення як у розвинутих країнах, так і у країнах, що розвиваються. Особливе місце в системі таких заходів у більшості країн відведено стимулюванню внутрішнього попиту на продукцію металургійної галузі. Зазначений напрям державної підтримки можна вважати одним з найбільш доцільних до використання у вітчизняній практиці стимулювання розвитку металургійної галузі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кизим М. О. Возможности и угрозы від членства України в СТО для металургійної галузі економіки в умовах співпраці з країнами ЄС і Митного союзу ЄврАзЕС / М. О. Кизим, В. В. Шпільевський, В. Є. Хаустова, С. В. Антоненко, І. Ю. Матюшенко // Проблеми економіки. – 2014. – № 3. – С. 89 – 99.
2. Союз экспортеров металлопродукции России // Информационный бюллетень. – 2009. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sempr.ru/user/uploads/inf_bul_8-2009.doc
3. Глушков А. С. О неэффективности протекционизма в условиях кризиса мировой экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.jurnal.org/articles/2010/ekon42.htm>
4. American Steel First Act [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-bill/1817>
5. Європейська спільнота з вугілля та сталі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_спільнота_з_вугілля_та_сталі
6. Treaty establishing the European Coal and Steel Community, ECSC Treaty [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_ecsc_en.htm

7. The EU steel industry [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/industries/metals/steel/index_en.htm

8. Action Plan for a competitive and sustainable steel industry in Europe of 11 June 2013 (COM(2013) 407) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013D0407>

9. State of play on implementation of the Commission Communication Action Plan for a competitive and sustainable steel industry in Europe of 11 June 2013 (COM(2013) 407). – Brussels : European Commission, 2014. – 27 p.

10. Какодей А. А. Государственная поддержка предприятий ГМК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/898/unprotected-31.pdf?sequence=1>

11. National Steel Policy – 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://steel.gov.in/inspolicy2005.pdf>

12. Шимкович В. Минимизация потерь / В. Шимкович // Укррудпром [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrudprom.com/analytics/8751248787789541.html?print>

13. Аналитический обзор о мерах, принимаемых в Китае по защите внутреннего рынка и по поддержке национальных экспортеров [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ved.gov.ru/exportcountries/cn/about_cn/ved_cn/

14. Китай опубликовал план развития черной металлургии до 2020 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.metainfo.ru/ru/news/14058>

15. Соколов М. Китайское металлургическое чудо: когда правительство работает эффективно / М. Соколов // Минпром [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.infogeo.ru/metals/review/?act=show&rev=251>

16. Государственный план развития десяти отраслей промышленности Китая [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://polpred.com/?ns=1&ns_id=143679&searchtext=

17. Turkish iron and steel and nonferrous industry strategy document and action plan for 2012 – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/sti/ind/Item%204.7%20Turkish%20Iron%20and%20Steel%20and%20Nonferrous%20Industry%20Strategy.pdf>

18. Турция: производители стали расширяют выпуск [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrmet.dp.ua/2014/10/27/turciya-proizvoditeli-stali-rasshiryayut-vypusk.html>

REFERENCES

- “American Steel First Act” <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-bill/1817>
- “Action Plan for a competitive and sustainable steel industry in Europe of 11 June 2013 (COM (2013) 407)” <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52013D0407>
- “Analiticheskiy obzor o merakh, prinimayemykh v Kitae po zashchite vnutrennego rynka i po podderzhke natsionalnykh eksporterov” [Analytical review of the measures taken in China to protect the domestic market and to support national exporters]. http://www.ved.gov.ru/exportcountries/cn/about_cn/ved_cn/
- Glushkov, A. S. “O neeffektivnosti protektsionizma v usloviakh krizisa mirovoy ekonomiki” [On the effectiveness of protectionism during the crisis of the world economy]. <http://www.jurnal.org/articles/2010/ekon42.htm>

"Gosudarstvennyy plan razvitiia desiati otrasley promyshlennosti Kitaia" [State development plan of ten industries in China]. http://polpred.com/?ns=1&ns_id=143679&searchtext=

Kakodey, A. A. "Gosudarstvennaia podderzhka predpriiaty GMK" [State support for mining companies]. <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/898/unprotected-31.pdf?sequence=1>

Kyzym, M. O. et al. "Mozhlyvosti i zahrozy vid chlenstva Ukrainy v SOT dlia metalurhiinoi haluzi ekonomiky v umovakh spivpratsi z krainamy Yes i Mytnoho soiuzu YevrAzES" [Opportunities and threats of Ukraine's membership in the WTO for the metallurgical industries in terms of cooperation with the EU Customs Union and EurAsEC]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2014): 89-99.

"Kitay opublikoval plan razvitiia chernoy metallurgii do 2020 g." [China published a plan for development of the steel industry until 2020]. <http://www.metalinfo.ru/ru/news/14058>

"National Steel Policy - 2005" <http://steel.gov.in/nspolicy2005.pdf>

State of play on implementation of the Commission Communication Action Plan for a competitive and sustainable steel industry in Europe of 11 June 2013 (COM (2013) 407) Brussels: European Commission, 2014.

Shimkovich, V. "Minimizatsiia poter" [Minimization of losses]. *Ukrudprom*. <http://ukrudprom.com/analytics/8751248787789541.html?print>

"Soiuz eksporterov metalloproduksii Rossii" [Russian Union of Metal Exporters]. http://www.sempr.ru/user/uploads/inf_bul_8-2009.doc

Sokolov, M. "Kitayskoe metallurgicheskoe chudo: kogda pravitelstvo rabotaet effektivno" [China Metallurgical wonder when the government is working effectively]. *Minprom*. <http://www.infogeo.ru/metalls/review/?act=show&rev=251>

"Treaty establishing the European Coal and Steel Community, ECSC Treaty" http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_ecsc_en.htm

"The EU steel industry" http://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/industries/metals/steel/index_en.htm

"Turkish iron and steel and nonferrous industry strategy document and action plan for 2012 - 2016" <http://www.oecd.org/sti/ind/Item%204.7%20Turkish%20Iron%20and%20Steel%20and%20Nonferrous%20Industry%20Strategy.pdf>

"Turtsiia: proizvoditeli stali rasshiriaut vypusk" [Turkey: steel producers are expanding collection]. <http://ukrmet.dp.ua/2014/10/27/turciya-proizvoditeli-stali-rasshiryayut-vypusk.html>

"Yevropeiska spilnota z vuhillia ta stali" [European Coal and Steel Community]. http://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_спільнота_з_вугілля_та_сталі

